

בס"ד. שיחת ש"פ וישב, כ"ג כסלו, מבה"ח טבת, ה'תשי"ב.

בלתי מוגה

א. ביום הש"ק זה ישנם ג' ענינים: (א) שבת פרשת וישב, (ב) שבת מברכים חודש טבת, (ג) שבת שלפני חנוכה, כידוע שיום השבת שייך לימי השבוע שלאחריו.

— בגמרא¹ מצינו שרק ג' ימים ראשונים שייכים ליום השבת שלפניהם, שנקראים "בתר שבתא", ואילו ג' הימים שלאח"ז, מיום רביעי ואילך, שייכים כבר לשבת שלאחריהם, שנקראים "קמי שבתא". אבל, בדרושי חסידות² מצינו שכל ימי השבוע שייכים ליום השבת שלפניהם, ש"מיני' מתברכין כולהו יומין"³. ובכל אופן, כיון שחנוכה חל בתוך ג' ימים הראשונים שלאחרי השבת, ה"ז בודאי שייך ליום השבת. ויש לבאר הקשר והשייכות דחנוכה לפרשת השבוע שקורין ביום הש"ק שלפניו — פרשת וישב.⁴

*

ב. מאמר ד"ה וישב יעקב גו'.

* * *

ג. מנהג ישראל⁵ שביום השבת שלפני החתונה עולה החתן לתורה.⁶

ומרומו גם בנוסח הברכה הנהוג אצל בני [וכיון שנקבע הדבר במנהגם של ישראל בודאי יש יסוד לדבר] "לגדלו לתורה ולחופה כו'" — "לתורה" תחילה ואח"כ "לחופה", שלכן, קודם ההליכה לחופה (בשבת שלפני החתונה) עולה החתן לתורה.

ויש להוסיף ביאור בנוגע להמשך וסיום הברכה ("לתורה ולחופה") ולמעשים טובים — דלכאורה אינו מוכן:

(4) כדלקמן — בהמאמר (המור"ל).
(5) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 99. וש"נ.
(6) בשבת זו הי' ה"אויפרופעניש" של החתן הו"ח ד"ר אברהם אבא זעליגזאן (המור"ל).

(1) פסחים קו, סע"א.
(2) ראה אוה"ת בשלח ע' תרלו ואילך.
המשך תער"ב ח"ב ע' א"סא. שם ע' א"פו ואילך. ועוד.
(3) זח"ב סג, ב. פח, א.

בשלמא "לתורה (ואח"כ) ולחופה" — מתאים לכללות סדר החיים: תורה — "משיתחיל לדבר אביו מלמדו תורה כו"⁷, וחופה — "בן שמונה-עשרה לחופה"⁸. אבל "מעשים טובים" — קודמים לחופה, שהרי, בהיותו בן שש, ישנו חיוב ב"מעשים טובים" (מצוות) מדרבנן בתורת חינוך⁹, ובהיותו בן י"ג שנה נעשה מחוייב במצוות מן התורה, ורק לאח"ז בא הזמן דכניסה לחופה, ולא עוד אלא שלפני שנעשה מחוייב במצוות ("מעשים טובים") לא שייך כניסה לחופה, שהרי קידושי קטן אינם קידושין¹⁰?

ד. ויש לבאר זה בהקדם הביאור במ"ש בפרשתנו¹¹ "והנה גפן לפני ובגפן שלשה שריגים", ודרשו חז"ל¹² "גפן אלו ישראל .. שלשה שריגים אלו שלשה רגלים":

ידוע¹³ שג' הרגלים שייכים לג' האבות, "שהמועדים נתקנו כנגד האבות, פסח כנגד אברהם, דכתיב¹⁴ לושי ועשי עוגות, ופסח הי', שבועות כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה הי' בשופר מאילו של יצחק, סוכות כנגד יעקב, דכתיב¹⁵ ולמקנהו עשה סוכות"¹⁶.
ובפרטיות יותר:

פסח כנגד אברהם — כי, מדתו של אברהם היא מדת החסד¹⁷, ופסח קשור עם ענין החסד¹⁸, כמ"ש "ופסחתי (וחמלתי) עליכם ולא יהי' בכם נגף גו"¹⁹, "זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל"²⁰.

שבועות כנגד יצחק — כי, מדתו של יצחק היא מדת הגבורה¹⁷, ובשבועות ניתנה התורה מפי הגבורה²¹, ב"קולות וברקים גו' וקול שופר

(14) וירא יח, ו.

(15) וישלח לג, יז.

(16) טור שם.

(17) זח"ג ג, סע"ב ואילך (ברע"מ). זו"ח

ר"פ תולדות (כו, ג). ובכ"מ.

(18) ראה זח"ג שבהערה 13 (ועוד): פסח

דרועא ימינא. זו"ח ס"פ תולדות (כו, ב).

(19) בא יב, יג (ובפרש"י).

(20) שם, כז.

(21) ראה זח"ג שבהערה 13: שבועות

מ"ת .. מסטרא דגבורה. וראה גם לקוטי

לוי"צ — הערות לזח"א ריש ע' פח; אג"ק

ע' שעח ואילך. ועוד.

(7) סוכה מב, סע"א. רמב"ם הל' ת"ת פ"א

ה"ו. טושו"ע יו"ד סרמ"ה ס"ה. הל' ת"ת

לאדה"ז בתחלתן.

(8) אבות ספ"ה.

(9) ראה לקו"ש חט"ו סע" 130 ואילך,

ובהנסמן שם.

(10) רמב"ם הל' אישות פ"ד ה"ז. שו"ע

אה"ע ר"ס מג (וראה השקו"ט בחלקת מחוקק

ופתחי תשובה שם).

(11) מ, ט"ו"ד.

(12) חולין צב, א. וראה אוה"ת פרשתנו

(כרך ה) תתקב, א ואילך.

(13) זח"ג רנו, ריש ע"ב. טואו"ח סו"ס

תיז.

חזק מאד ויחרד כל העם"²², "וירא העם וינועו (מלשון זיע ורתת) ויעמדו מרחוק"²³.

ויש להוסיף בביאור הקשר דיצחק לשבועות — בשייכות לענין הנישואין — שהחתונה של יצחק היא החתונה הראשונה שאודותה מספרת התורה באריכות, "הוכפלה בתורה" [כמארז"²⁴ "יפה שיחתן של עבדי (בתי) אבות מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר (השידוך דיצחק ורבקה) כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה"], לפי שנישואי יצחק ורבקה הוא כללות הענין דיחוד זו"ג (מ"ה וב"ן) שזוהי כללות עבודת בני"²⁵, וזהו גם ענינו של חג השבועות, מתן תורה, הנישואין והיחוד דכנס"י עם הקב"ה"²⁶.

וסוכות כנגד יעקב — כי, יעקב ענינו תורה, כמ"ש²⁷ "ויעקב איש תם יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר"²⁸ [וכפי שמבאר הצ"צ²⁹ ש"א"הלו של) שם י"ל תשב"כ, ע"ד כל התורה שמתיו של הקב"ה .. (ואהלו של) עבר נגד תשבע"פ .. ע"ד והוא עובר לפניהם .. עובר היינו ההמשכה למטה, והמשכת וגילוי התורה זהו ע"י תשבע"פ"], וסוכות קשור עם ענין התורה, "דכתיב³⁰ ואשים דברי בפין ובצל ידי כסיתין, שמן התורה נעשה בחי' סוכה בחי' צל, שמהבל הדיבור נעשה מקיף לנשמה"³¹, וכמבואר בתניא³² ש"התורה היא מזון וגם לבוש לנפש המשכלת שמתלבש בה בעיונה ולימודה, וכל שכן כשמוציא בפיו בדבור שהבל הדבור נעשה בחי' אור מקיף".

וזוה"ע "גפן אלו ישראל .. שלשה שריגים אלו שלשה רגלים" בעבודת האדם — שבכל אחד מישראל, שנקראו "גפן", צ"ל "שלשה שריגים", ענינם של ג' הרגלים שכנגד אברהם יצחק ויעקב,

— נוסף לכך שמצד עצמם נקראים "שריגים", כדרשת חז"ל¹² "גפן זה העולם, שלשה שריגים זה אברהם יצחק ויעקב" —

27) תולדות כה, כז.

28) פרש"י עה"פ.

29) אוה"ת תולדות קמה, ריש ע"ב. וראה

לקו"ת ואתחנן ה, סע"א.

30) ישע"י נא, טז.

31) לקו"ת דרושי שמע"צ פד, ב. וראה

אוה"ת דרושי סוכות ע' א'תשו.

32) סוף פרק ה.

22) יתרו יט, טז.

23) שם כ, טו (וראה פרש"י שם).

24) ב"ר פ"ס, ח. יל"ש חיי שרה רמו קט.

הובא בפרש"י עה"ת ח"ש כד, מב.

25) ראה לקו"ת ברכה צו, ד. סה"מ תר"ס

ע' ל ואילך.

26) תענית כו, ב (במשנה). במדב"ר

פי"ב, ח.

שנקראו "אבות", "אין קורין אבות אלא לשלשה"³³, כידוע החילוק בין האבות להשבטים, ש"השבטים .. יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומדרגות אלו, משא"כ בחי' האבות צריך להיות בכל אדם"³⁴, היינו, שאצל כאו"א מישראל ("גפן") צ"ל ענינם של ג' האבות ("שלשה שריגים") — שעבודתו צריכה להיות הן בקו החסד (מדתו של אברהם) והן בקו הגבורה (מדתו של יצחק), וענין זה נעשה ע"י התורה (ענינו של יעקב), מלשון הוראה³⁵, שעל ידה יודעים מתי יש להשתמש בקו החסד ומתי יש להשתמש בקו הגבורה.

ה. וביאור הענין בעבודת האדם³⁶:

מצד מדת החסד (מדתו של אברהם) כשלעצמה, יכולה להיות השפעת החסד גם באופן בלתי-רצוי, כמו למי שאינו ראוי, ולכן, צ"ל גם מדת הגבורה (מדתו של יצחק), שעיי"ז תהי' גם השפעת החסד באופן המתאים.

וכפי שמצינו אצל אברהם אבינו עצמו, שאף שמדתו מדת החסד, מ"מ, היתה אצלו גם מדת הגבורה — כמ"ש³⁷ "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", שיראה היא מדת הגבורה, וכתיב³⁸ "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו גו' לעשות צדקה ומשפט", לא רק צדקה (חסד), אלא גם משפט (גבורה).

ו. ולדוגמא אצל כאו"א מישראל בחיי היום-יום:

מצד מדת החסד כשלעצמה — יכול לעסוק בגמילות חסד גם (ואדרבה: לכל לראש) עם עצמו... שכן, אף שאינו מרמה את עצמו ("ער נאָרט זיך ניט") ויודע מעמדו ומצבו שאינו ראוי, הרי, ענינה של מדת החסד — טוען הוא — לגמול חסד גם למי שאינו ראוי, ובמכ"ש וק"ו מאברהם אבינו, שהי' גומל חסד אפילו לערביים, ועאכו"כ כשמדובר אודות בן אברהם יצחק ויעקב, בודאי שצריך לגמול חסד עמו.

ובמילא, כשמדובר אודות תפלה בציבור, קביעות עתים לתורה, וכיו"ב — טוען הוא שלכל לראש צריך לגמול חסד עם עצמו, וכיון שעכשיו שורר בחוץ קור או חום ("דאָ איז אים קאַלט, דאָ איז אים

36) בהבא לקמן — ראה גם שיחת י"ט

כסלו ס"ז (לעיל ע' 183 ואילך), ובהנסמן שם.

37) וירא כב, יב. וראה תניא אגה"ק סי"ג

(קיט, ב). ובכ"מ.

38) שם יח, יט.

33) ברכות טז, ב.

34) תו"א ר"פ וארא. — הובא באוה"ת

שבערה 12 (תחקא, א).

35) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג,

ב. ועוד.

הייס"), ועדיין לא ישן די צרכו ("ער איז נאָך ניט אויסגעשלאָפֿן"), ידחה את התפלה או העסק בתורה לאחר זמן, בהתאם לנוחיות שלו — לאחר שינה עריבה ("ווען ער וועט זיין גוט אויסגעשלאָפֿן"), ומה גם — טוען הוא — שע"פ דברי הרמב"ם³⁹ זמן השינה הוא "שמונה שעות", וכפי שמביא המגן אברהם⁴⁰ סימן לדבר ממ"ש⁴¹ "ישנתי אז (בגימטריא שמונה) ינוח לי", ורק אז יהי' הראש רגוע ופנוי ("ער וועט האָבן אַ רואיקע קאָפּ") ללימוד התורה.

ועד"ז כשמדובר אודות ענין של אתכפיא, ולדוגמא — כמובא בתניא⁴² — "שחפץ לאכול ומאחר סעודתו עד לאחר שעה או פחות ועוסק בתורה באותה שעה, כדאיתא בגמרא⁴³ שעה רביעית מאכל כל אדם שעה ששית מאכל ת"ח, והיו מרעיבים עצמם שתי שעות לכוונה זו, אף שגם אחר הסעודה היו לומדים כל היום":

להיותו "למדן" וגם "חסיד" — יודע הוא מ"ש באגרת התשובה⁴⁴ בענין תעניות וסיגופים ש"אפילו בדורות הראשונים .. לא היו מתענין בכה"ג אלא הבריאים", משא"כ "מי .. שאפשר שיוכל לבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו כמו בדורותינו אלה", ובמילא — טוען הוא — אינו יכול לאחר סעודתו, אלא עליו להקפיד בכל יום לאכול ארוחת בוקר ונבלשון המדינה: "ברעקפעסט", וכמנהג המדינה: "דזשוס", "מילק", "קרעקערס" [בזמנה!]

אילו הי' בזמן הש"ס, ומן ה"בריאים" — טוען הוא — הי' יכול לאחר את ארוחת הבוקר למשך שעתיים: למרות שהמנהג באמריקה כולה לאכול "ברעקפעסט" בזמן הקבוע, הי' הוא עושה אתכפיא ("ער וואָלט געפּראָוועט אתכפיא") לאחר ה"ברעקפעסט" ב"שתי שעות",

לבטל המנהג — "חס ושלום" ... אבל לדחות — הי' ביכלתו,

משא"כ "בדורותינו אלה", שאין אנו כה"בריאים" שבזמן הש"ס — כיצד יכול לאחר סעודתו? ...!

ובכלל — ממשיך לטעון — "אין אדם רשאי לחבול בעצמו"⁴⁵ [ועד שיש דעות⁴⁶ שהחובל בעצמו עובר בלא תעשה, שנאמר⁴⁷ "רק השמר

(44) פ"ג (צב, ב).

(45) ב"ק צא, ב.

(46) ראה אנציק' תלמודית ערך חובל ס"א

(ע' תרפא). וש"נ.

(47) ואתחנן ד, ט.

(39) הל' דעות פ"ד ה"ד.

(40) או"ח סרל"ח.

(41) איוב ג, יב.

(42) פכ"ז (לד, ב).

(43) שבת י"ד, א. וש"נ.

לך ושמר נפשך מאד", "וכל מקום שנאמר השמר אינו אלא לא תעשה"⁴⁸], ואף ש"החובל בעצמו .. פטור", מ"מ, "אינו רשאי"⁴⁹ [היינו, שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים]⁵⁰, "לפי שאין נפשו של אדם קנינו (כמו נכסיו שהוא בעה"ב עליהם), אלא קנין הקב"ה"⁵¹, ולכן, "אין לאדם רשות על גופו כלל .. ולא לצערו בשום צער אפילו במניעת איזה מאכל ומשקה" (כמ"ש רבינו הזקן⁵²), ובמילא, איך יכול — טוען הוא — לצער את עצמו באיחור הסעודה? ...!

— האמת היא שרבינו הזקן מבהיר זאת בהמשך דבריו⁵²: "אא"כ עושה בדרך תשובה, שצער זה טובה היא לו להציל נפשו כו"⁵³. —
ויתירה מזה — טוען הוא — לא רק שאסור לצער את עצמו, אלא אדרבה, צריך לגמול חסד עם עצמו... כאמור, שצריך לנהוג במדתו של אברהם, מדת החסד.

ולכן, יש להדגיש גם את הצורך במדת הגבורה, היינו, שבנוגע לעצמו אין להקפיד על ההנהגה במדת החסד, אלא צריך לנהוג (גם) במדת הגבורה.

וכמבואר בדרושי חסידות⁵⁴ בפירוש הכתוב⁵⁵ "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית", "משפט" (גבורה) ואח"כ "צדקה" (חסד), שכדי שנתינת הצדקה להזולת תהי' כדבעי צריך תחילה לשפוט את עצמו כמה ראוי לו והשאר יתן לצדקה, היינו, שבנוגע לעצמו צריך להיות ענין של משפט, ע"י מדת הגבורה דוקא.

ז. אמנם, אף שבדרך כלל צריכה להיות הנהגה של חסד (צדקה) בנוגע להזולת, והנהגה של גבורה (משפט) בנוגע לעצמו, מ"מ, מצינו לפעמים שגם בנוגע לעצמו נשללת מדת הגבורה.

ולדוגמא: ידוע מאמר הבעש"ט⁵⁶ בפירוש הפסוק⁵⁷ "כי תראה חמור

"לא גרעה .. מרפואת הגוף שאין כסף נחשב, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו כתיב" (תניא אגה"ת פ"ג. אגה"ק ס"י).

(54) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 90, ובהנסמן שם בהערה 41.

(55) תהלים צט, ד.

(56) כתר שם טוב בהוספות סכ"א. וש"נ

(נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(57) משפטים כג, ה.

(48) עירובין צו, א. וש"נ.

(49) ב"ק צ, ב (במשנה).

(50) תוספתא שם ספ"ט.

(51) רדב"ז הל' סנהדרין ספ"ח. וראה

רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"א ה"ד.

(52) שו"ע חו"מ הלכות נזקי גוף ונפש

ודיניהם ס"ד.

(53) ועד"ז כותב בנוגע לנתינת הצדקה

— תמורת התענית — יותר מחומש, שכיון שעושה זאת "לפרות נפשו", "לתקן נפשו",

שונאך גוי' עזוב תעזוב עמו", ש"חמור" קאי על חומריות הגוף, שהוא "שונאך", ששונא את הנשמה וכו', ואעפ"כ, אין לשבור את חומריות הגוף, כי אם, לבררו ולזככו.

ומזה מובן שגם בנוגע לעצמו צריכים לפעמים להזהר שלא תהי' הנהגה של גבורה (שבירת חומריות הגוף), כי אם הנהגה של חסד (בירור וזיכוך), אלא שהחסד צריך להיות במדה הנכונה ובאופן הרצוי.

ח. ועד"ז בשאר ענינים כיו"ב — ולדוגמא: לפעמים צריכים להתנהג באופן של התרחבות והגבהה (קו החסד), וכמארו"ל⁵⁸ "תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית", אבל, יש להזהר שיהי' זה באופן המתאים.

— פעם התאונן מישהו במכתבו לכ"ק מו"ח אדמו"ר על כך שבבית-הכנסת שבו מתפלל, מבטלים אותו בגלל שיש בו ה"שמינית שבשמינית" [הי' זה, כנראה, בית-כנסת חסידי ("א"צ חסידישע שטיבל"), או אפילו עממי ("א"צ עולם'שע"), שהבחינו בהנהגתו ש"מהדר" בה"שמינית שבשמינית"].

לא איכפת לו — ממשיך במכתבו — העובדה שמבטלים אותו, שכן, בידעו מעמדו ומצבו יודע הוא שמגיע לו; איכפת לו רק העובדה שנוכחותו גורמת להעומדים סביבו (שמבטלים אותו) הנהגה בלתי-רצויה [שהרי הם אינם יודעים החשבונות שלו שמגיע לו כו', וכוונתם אינה אלא סתם לבטלו ("זיי מיינען דאך סתם מבטל זיין")], ובכך מכשילים אותו ... "לפני" עור לא תתן מכשול"!

הוא עושה — ממשיך במכתבו — מה שהוא יכול כדי למנוע אותם, הוא אומר להם שלא יבטלוהו כדי שלא יכשילוהו ב"לפני עור", אך ללא הועיל, הם אינם מצייתים לו. ולכן — מסיים במכתבו — מבקש הוא את עצתו של הרבי מה לעשות כדי שלא לגרום ליהודים הנהגה בלתי-רצויה...

הרבי השיב לו⁶⁰, שהאמת היא אמנם ש"תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית", אבל, הגישה לכך יכולה להיות משני הקצוות:

אפשר להתחיל מהקצה של "תלמיד חכם", להשתדל להיות תלמיד

60) ראה גם לקו"ד ח"ד תשעה, ב.

58) סוטה ה, א.
59) קדושים יט, יד.

חכם, ורק אח"כ להוסיף גם את ה"שמינית שבשמינית", ואפשר להתחיל מיד מהקצה של "שמינית שבשמינית".

והנפק"מ היא גם בהיחס אליו מלמעלה — שכאשר מתחיל מיד מה"שמינית שבשמינית", מעורר הוא תשומת-לב יתירה ("ער וואַרפט זיך אין די אויגן") אצל המלאכים [ומה גם שבעמדם תמיד בתנועה של ביטול, מרגישים ומבחינים מיד כשרואים תנועה הפכית], ומיד נטפלים אליו למדוד את ה"תלמיד חכם" שבו, האם זה אכן בהתאם לה"שמינית שבשמינית" שבו...

מוטב איפוא — מסיים הרבי במכתבו — שלא להתחיל עם הקצה ד"שמינית שבשמינית", אלא להתחיל מהקצה של "תלמיד חכם".

ט. וכאן דרושה ההבחנה הנכונה בדבר — להזהר שלא להחליף ולערבב בין החסד להגבורה, שלא להשתמש במדה זו בשעה שצריכים להשתמש בהפכה, אלא לידע באיזה ענין צריכים להתנהג בקו החסד ובאיזה ענין צריכים להתנהג בקו הגבורה.

והבחנה זו נעשית ע"י התורה (ענינו של יעקב), מלשון הוראה, שמלמדת ומורה הדרך הנכונה בכל ענין, ועל ידה נעשית ההנהגה בב' הקוין דחסד (מדתו של אברהם) וגבורה (מדתו של יצחק) כדבעי למהוי.

י. עפ"ז יש לבאר גם הסדר ד"תורה חופה ומעשים טובים"⁶¹:

"מעשים טובים" — שקאי על מעשה המצוות — כללותם מצות הצדקה⁶² [ש"נקראת בשם מצוה סתם . . מפני שהיא עיקר המצות מעשיות ועולה על כולנה . . אין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כמצות הצדקה . . כל כח נפשו החיונית מלוכש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר בו מעות אלו, וכשנותנן לצדקה, הרי כל כח נפשו החיונית עולה לה"⁶³, ומה גם ש"אף שאינו נותן אלא חומש, הרי) החומש מעלה עמו כל הארבע ידות לה"⁶⁴], שבאה מצד מדת החסד.

ו"חופה" — ענין הנישואין שקשור עם חג השבועות שכנגד יצחק (כנ"ל ס"ד) — שייכת ורומזת למדת הגבורה, שזוהי ההקדמה ל"מעשים טובים", כאמור לעיל (ס"ה) שיש צורך בהקדמת קו הגבורה כדי שההשפעה מצד מדת החסד תהי' באופן המתאים.

(61) ראה גם לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ובהנסמן שם הערה 33.
 ע' נט ואילך. (63) תניא פל"ז (מח, ב).
 (62) ראה גם תו"מ סה"מ חשוך ע' רנח (64) שם פל"ד (מג, ב).

וההקדמה לכל זה הו"ע ה"תורה", כאמור, שעל ידה דוקא יודעים כיצד צריכה להיות ההנהגה בב' הקוין דחסד וגבורה⁶⁵.

יא. ויש להוסיף בזה — בנוגע לנישואין כפשוטם:

מעשים טובים — מצד קו החסד — מורה על ההשפעה דהחתן אל הכלה בענין הנישואין.

וכדי שהשפעה זו תהי' באופן המתאים, צ"ל תחילה כניסה לחופה, "שיביא אותה לתוך ביתו ויתייחד עמה ויפרישנה לו"⁶⁶, שזוה"ע של הגבלה, קו הגבורה.

וכל זה נעשה ע"פ הוראת התורה, שעל ידה יודעים כיצד צריכה להיות ההגבלה (גבורה) וההשפעה (חסד) באופן המתאים.

ועוד ענין בזה — שההקדמה ד"תורה" רומזת על העלי' לתורה בשבת שלפני הנישואין (כנ"ל ס"ג), שזוהי האתערותא דלעילא ונתינת-כח לכללות ענין הנישואין: "חופה" — שתכליתה היחוד וההולדה, "פרו ורבו"⁶⁷, הן בגשמיות והן ברוחניות⁶⁸, ו"מעשים טובים" — היציאה לעסוק בעניני העולם באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁶⁹ ו"בכל דרכיך דעהו"⁷⁰, אשר, ה"מעשים" ("כל מעשיך" בביורר העולם) דוקא הם "טובים", "טובים ומאירים"⁷¹, בדוגמת אבנים טובות ומרגליות,

לכל ישראל, ומעשים טובים — אברהם שענינו גמילות חסדים ובפרט ענין הצדקה, ומבואר בתו"א ר"פ וארא אשר בחי' שלשת האבות צ"ל בכאו"א מישראל (משא"כ השבטים). — וראה גם אג"ק שם ע' פה.

66 רמב"ם הל' אישות רפ"י.

67 בראשית א, כח.

68 ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה ס"ז ואילך (לעיל ע' 130 ואילך).

69 אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

70 משלי ו, ג. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.

71 ראה לקו"ת מטות פב, א. דרושי שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. ובכ"מ.

65 ראה גם מכתב כ"ו כסלו שנה זו (אג"ק ח"ה ע' צט):

"נתבאר בהתועדות דשבת מברכים החודש שעבר, אשר י"ל דיוק נוסח המקובל בישראל, לתורה לחופה ולמעש"ט, שזהו שלשת האבות, לתורה — יעקב, יושב אהלי שם ועבר דקאי על תושב"כ ותושבע"פ כמבואר באוה"ת להצ"צ [פ' תולדות] בד"ה יושב אהלים. לחופה — יצחק, שנעקד במקום בית המקדש וכמרוז"ל (מדרש שה"ש [זוטא בסופר]). ועייג"כ זח"ג ד, ב. וסוף תענית במשניות) כשירדה שכנה לבית המקדש זהו יום חתונתו שזהו חופתו של הקב"ה עם ישראל, וכמבואר בדא"ח בכ"מ על מרוז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות כו' שלכן מסופר בתורה באריכות כ"כ ע"ד נשואי יצחק ורבקה, כי זהו ענין כללי השייך

אבנים דייקא, שאותם דוקא קובעים בכתר המלך, והן המאירים את כתר המלך.⁷²

* * *

יב. כאן המקום להוסיף ולהשלים בהמשך להמדובר בהתוועדות די"ט כסלו⁷³ בנוגע להגזירה שהיתה בשעתה נגד לימוד החסידות, שכיון שנתפרש בשעתו טעם הגזירה, אזי כשבטל הטעם, בטלה הגזירה:

שאלו אצלי: היכן המקור לדין זה, שגזרה שנתפרש טעמה, כשבטל הטעם בטלה הגזירה?

והמענה לזה:

איתא בגמרא⁷⁴ "כי גזרי גזירתא במערבא לא מגלו טעמא עד תריסר ירחי שתא, דלמא איכא איניש דלא ס"ל (דלית ל'י' ההוא טעמא ולא בדיל מיני⁷⁵) ואתי לזלולי בה", "אבל השתא דלא מגלו טעמא דמלתא, בדלי מיני' כ"ע, דסברי קמו רבנן במלתא דאתי מיני' חורבא, ואנן הוא דלא בקיאינן בטעמא"⁷⁵ (משא"כ לאחר י"ב חודש, שכבר נודע ונתפרסם ונקבע האיסור, מודיעים הטעם⁷⁶).

ובהמשך הסוגיא⁷⁷ מצינו ש"אין גוזרין גזירה על הציבור אא"כ רוב ציבור יכולין לעמוד בה", שבזה נכלל גם שרוב ציבור מקבלים גזירה זו, משא"כ כש"פקפקו העם בה ולא פשטה ברוב הקהל, הרי זו בטלה"⁷⁸ (כלומר, שבטלה גם עבור המיעוט שקיבלוה).

וכיון שכן, הרי, כאשר גוזרים גזירה ומגלים הטעם מיד (קודם שיוודע ויקבע האיסור) — ה"ז יכול להיות בא' מב' האופנים: (א) בגלל הוודאות שגזירה זו תתקבל ותתפשט בציבור ללא עוררין, כך, שאין לחשוש דלמא איכא איניש דלית ל'י' ההוא טעמא, (ב) להיפך: בגלל הספק שנסתפקו חכמים אם תתקבל הגזירה ברוב הציבור או שיפקפקו העם בה, שלכן, פירסמו מלכתחילה את טעם הגזירה, כדי לבחון אם טעם הגזירה מתקבל אצל רוב הציבור, כך, שהגזירה היא מלכתחילה על הספק.

76) פיהמ"ש להרמב"ם ע"ז פ"ב מ"ד.

77) שם לו, סע"א.

78) רמב"ם ה'י' ממרים פ"ב ה"ו. וראה כס"מ שם (שמקורו של הרמב"ם מהא דלא מגלו טעמא כו').

72) ראה גם סה"מ תרס"ב ע' שלט ואילך.

תש"ה ע' 78 ואילך.

73) סי"ד ואילך (לעיל ע' 190 ואילך).

74) ע"ז לה, א.

75) פרש"י שם.

ומזה באים להחילוק האמור בין ב' האופנים בגזירות:

כאשר בית־דין גוזר גזירה ואינו מגלה הטעם (עד שיוודע ויקבע האיסור), כדי שאלה שטעם הגזירה לא יתקבל אצלם לא יבואו לזלזל בהגזירה — כיון שרצון הבית־דין שהגזירה תהי' בקיומה בכל האופנים, גם אם ישנם כאלה שהטעם לא מתקבל אצלם (שלכן לא גילו הטעם), אזי גם כאשר הטעם בטל, נשארת הגזירה בקיומה, ואינה יכולה להבטל אלא ע"י בית־דין שגדול ממנו⁷⁹.

אבל כאשר בית־דין גוזר גזירה ומגלה מיד הטעם ולאחר זמן נתברר שהטעם בטל — כיון שלכתחילה גילו הטעם בגלל הספק אם יתקבל טעם הגזירה⁸⁰, אזי כשבטל הטעם בטלה הגזירה, כיון שמלכתחילה היתה הגזירה על הספק, ובאופן כזה (כשבטל הטעם) לא גזרו מלכתחילה⁸¹.

ועד"ז בנוגע לעניננו — הגזירה שגזרו מתנגדים על חסידים:

ובהקדם פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸² בנוגע להשמות "חסידים" ו"מתנגדים", שלכאורה היו המתנגדים צריכים לקרוא לחסידים בשם מתנגדים, שהרי הבעש"ט וההולכים אחריו הם אלה שחידשו שיטה חדשה בניגוד לדרך הישנה שהיתה מקובלת עד אז, ואילו השאר רק המשיכו בדרך הישנה כמקודם, כך, שלכאורה לא היו ראויים להקרא בשם מתנגדים, כיון שאין ענינם ניגוד, ענין של שלילה? — אלא, כך נקבע ע"פ ההשגחה העליונה, שהם עצמם קראו לאלה ההולכים בשיטת הבעש"ט בשם "חסידים", ענין של חיוב, ולעצמם קראו בשם "מתנגדים", ענין של שלילה, שאין בו תיקון ובנין, אלא הירוס וחורבן.

ובהתאם לכך נקבע גם ע"פ ההשגחה העליונה שהגזירה שגזרו על חסידים היתה באופן שמלכתחילה גילו את טעם הגזירה, מבלי להמתין י"ב חודש (שאו נשאר הגזירה בקיומה גם לאחר שבטל הטעם), היינו, שקיומה של הגזירה תלוי בהטעם, ובמילא, כשבטל הטעם בטלה הגזירה.

יג. זאת ועוד:

קיומה של גזירה (גם כאשר לא גילו תיכף טעם הגזירה) תלוי גם

(81) ראה יד המלך פ"ט מהל' גירושין

הכ"א — הובא בפתחי תשובה אה"ע סקמ"ה סק"ט.

(82) אג"ק שלו ח"ח ע' תקד. וראה גם

סה"ש תש"א ע' 32.

(79) רמב"ם שם ה"ב.

(80) שהרי בנדו"ז, שלאחר זמן נתברר שהטעם בטל, לא שייך לומר שזהו בגלל הוודאות שיתקבל הטעם, כפשוטו.

בכך שהיא בכל ישראל, כל בני, ובכל העולם כולו, משא"כ גזירה שהיא במקומות (וסוגים) מסויימים בלבד, ויש מקומות (וסוגים) שבהם לא גזרו (כיון שבהם לא שייך טעם הגזירה), אזי כשבטל הטעם בטלה הגזירה, כמו במקומות שלא גזרו מלכתחילה.⁸³

ובנדו"ד — הגזירה על שיטת החסידות לא היתה בכל המדינות, ולא על כל בני, כי אם על חלק בלבד, שכן, בארצות המזרח לא היתה הגזירה, וגם לא על אלה שהגיעו לשנת הארבעים⁸⁴; הגזירה היתה רק על אלה שלא הגיעו לשנת הארבעים, ובמדינות מסויימות בלבד, שבהם חששו מדברים חדשים שעלולים לגרום תוצאות בלתי־רצויות, כפי שכבר אירע במדינות אלה בדור שלפנ"ז.

וכיון שכן, הרי, כשבטל הטעם, בטלה הגזירה גם באותם מקומות שבהם היתה הגזירה, שנעשים גם הם כמו אותם מקומות שבהם לא נגזרה הגזירה מלכתחילה.

יד. ועוד ענין עיקרי בכל הנ"ל:

האמור לעיל בנוגע לב' טעמים לביטול הגזירה (שגילו מיד טעם הגזירה, ומלכתחילה לא היתה בכל המקומות) ה"ז גם כאשר בשעתו ה' טעם הגזירה אמיתי (באותו זמן ובאותו מקום שבו נגזרה הגזירה), אלא שלאחר זמן בטל הטעם.

אבל בנדו"ד — מלכתחילה (בשעת הגזירה) לא ה' הטעם אמיתי, ובמילא, היתה הגזירה בטעות⁸⁵, הרי בודאי שכאשר רואים שהטעם אינו אמיתי, אין מקום לגזירה זו שמלכתחילה היתה בטעות.

ואין לתמוה איך יתכן שפלוני בן פלוני, גדול בישראל, יעשה טעות?! — שהרי מצינו בכו"כ מקומות בש"ס⁸⁶ אודות גדולי האמוראים שהכריזו "דברים שאמרתי לכם טעות הם בידי", ועד"ז מצינו אפילו במשה רבינו ש"בא⁸⁷ לכלל כעס בא לכלל טעות"⁸⁸.

86 ראה (לדוגמא) שבת סג, ב. וש"נ.

87 ספרי ופרש"י מטות לא, כא.

88 ולהעיר, שיש גם טעות שמביאה תועלת, כמו, הטעות של יצחק שחשב על יעקב שהוא עשו, שע"ז קיבל יעקב את הברכות, "בא אחיך במרמה ויקח ברכתך" (תולדות כז, לה. וראה גם ת"מ ח"ב ע' 222. וש"נ).

83 בנימין זאב סי' רכב — הובא בכללי התלמוד (כנסת הגדולה) כללים נפרדים אות מח (בסוף מס' ברכות). וראה תוספת שבת או"ח ס"ג סקל"ו — הובא בשו"ת שואל ומשיב ח"א סקי"א.

84 ראה ש"ך יו"ד סרמ"ו סק"ו (בסופו). ועוד.

85 ראה "כרם חב"ד" (כפ"ח, תשנ"ב) גליון 4 ח"א ע' 182 ואילך.

טו. האמת היא שאותם גדולי ישראל שיצאו נגד תורת החסידות, היתה להם שייכות כלשהיא ("עפעס אַ שייכות") לתורת החסידות, ובגלל זה היתה להם ה"ברייטקייט" והכח להתנגד לתורת החסידות, ואילו לא היתה להם שייכות כלל לתורת החסידות, לא הי' בכחם לנגד לתורת החסידות.

— בא' ההתוועדויות שהיו בווארשא בשנת תרצ"ז⁸⁹, כשהחסיד ר' יצחק מתמיד⁹⁰ לקח משקה קצת יותר מכפי המדה (כ"ק אדמו"ר שליט"א חיידק ואמר: "קיינ סאך האָט ער ניט געדאַרפֿט"...), אמר לכ"ק מו"ח אדמו"ר שלפי דעתו ("ווי ביי אים לייגט זיך") מתאים התואר "יודע את רבונו ו(אעפ"כ יתכן ש)מכוין למרוד בו"⁹¹ — לחסיד דוקא, שכן, על גוי — בודאי לא שייך לומר "יודע את רבונו", ולהבדיל, על מתנגד — גם לא שייך לומר באמיתיות "יודע את רבונו", כי במה מתבטאת ידיעתו ("וואָס ווייסט ער")?! ... "יודע את רבונו" שייך לומר איפוא רק על חסיד שלומד תורת החסידות, וככל שמוסיף יותר בלימוד תורת החסידות הולכת וגדלה ידיעת רבונו ("וואָס מער חסיד איז אַלץ מער יודע").

כ"ק מו"ח אדמו"ר לא קיבל וביטל פתגם זה (משום שאצל חסיד אמיתי שיוודע את רבונו בודאי לא שייך הענין דמכוין למרוד בו), אבל, הרעיון כשלעצמו (שרק על ה"יודע" שייך לומר ש"מכוין למרוד בו") יש לו מקום בשכל. ועד"ו בנדו"ד, שההתנגדות לתורת החסידות היתה יכולה להיות רק ע"י מי שהיתה לו שייכות כלשהיא לתורת החסידות.

ועד"ד המבואר בתורת שלום⁹² שהמסירה היתה ע"י יהודי דוקא, שיש לו גם "בבואה דבבואה" יחידה שבנפש (דלא כאוה"ע ש"בבואה אית להו, בבואה דבבואה לית להו")⁹³, ולכן על ידו דוקא יכולה להיות התנגדות לתורת החסידות, שענינה התגלות בחינת היחידה⁹⁴, כי, גם להיות מנגד צריכים שייכות כלשהיא⁹⁵.

אמנם, גם זה שיש לו "בבואה דבבואה" (יחידה שבנפש) לא הי' יכול להביא את ההתנגדות שלו לידי פועל (להצליח בזה) ח"ו, כי, תורת החסידות היא למעלה גם מבחי' היחידה [כידוע שגם בחי' היחידה אינה

89) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 200 ואילך. תצא לו, ג ואילך. ובכ"מ.
 וש"נ. 94) ראה קונטרס ענינה של תורת
 90) ראה אודותו — סה"ש תרפ"ג ע' 37 החסידות ס"ו ואילך (תו"מ חמ"ה ס"ע 262
 הערה 1. וש"נ. ואילך).
 91) תו"כ ופרש"י בחוקתי כו, יד. ועוד. 95) כ"ק אדמו"ר שליט"א התייחס גם
 92) ע' 45. להמובא בהשמטות לסה"ש תורת שלום בענין
 93) יבמות קכב, א. וש"נ. וראה לקו"ת זה (המו"ל).

אלא שם בלבד, כדיוק הלשון "חמשה שמות נקראו לה, נפש רוח נשמה חי' יחידה"⁹⁶], ומגעת בהעצם ממש ("חסידות דערלאַנגט אין עצם ממש"), שעל זה לא שייך התנגדות.

טז. המורם מכל האמור לעיל — שכיום אין מקום כלל להתנגדות ח"ו לתורת החסידות.

ויתירה מזה — כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁷: "המתנגדים הנה במעשיהם ובדיבוריהם (כיום) נגד החסידים בנוסח הישן, הם מצערים את נשמת הגאונים זצ"ל אשר בארצות החיים, כי אל תזכר לנו עונות ראשונים כו", שכן, בהיותם בעולם האמת מתחרטים הם על העבר.

וזהו גם תוכן הסיפור⁹⁸ אודות א' מגדולי החסידים שתפס את א' מנכדי גדולי המתנגדים והכריחו "לקלל" את גזע המתנגדים — שיוצאי חלציהם יהיו חסידים.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) עכשיו, כשעומדים כבר קרוב לביאת המשיח, התקיים גם ענין זה⁹⁹.

והעיקר — שבקרוב ממש תבוא הגאולה ע"י משיח צדקנו.

ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁰⁰ — שכשם שהיציאה ממצרים היתה באופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"¹⁰¹,

[ויש לקשר הענין ד"יד רמה" עם המדובר לעיל (ס"ד ואילך) אודות התאחדות ג' הקוין — ע"פ הידוע¹⁰² בענין ג' ידות, יד הגדולה יד החזקה ויד הרמה, שיד הגדולה היא בחי' חסד (אברהם), יד החזקה היא בחי' גבורה (יצחק), ויד הרמה — הקשורה עם הגאולה שהיתה ותהי' "ביד רמה" — ענינה חיבור שתיים יחדיו],

כן תהי' גם היציאה מגלות זה האחרון "ביד רמה" — כפירוש התרגום "בריש גלי", "בריש" ר"ת "רבי שמעון בן יוחאי", ו"רבי ישראל בעל-שם טוב"¹⁰³, היינו, ע"י הגילוי ("גלי") תורת הרשב"י, פנימיות התורה, ותורת הבעש"ט, תורת החסידות.

100) מיכה ז, טו.

101) בשלח יד, ח.

102) ראה לקו"ת נשא כא, ב ואילך. אוה"ת וישלח רלה, סע"א ואילך. ג"ך (כרך א) ע' קלא. ועוד.

103) נתבאר בארוכה בשיחת יו"ד שבת שנה זו — לקו"ש ח"ג ע' 872 ואילך.

96) ב"ר פ"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו. וראה

סה"מ תרצ"ו ס"ע 56. וש"נ.

97) לקו"ד ח"א מו, א.

98) השמטות לסה"ש תורת שלום.

99) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שהגיעה

לכאן נערה מיוצאי חלציו של אביגדור (ראה

גם בית רבי ח"א פ"ח (לד, ב)).

אך לא בכל הענינים תהי' הגאולה העתידה כהיציאה ממצרים, שהרי, היציאה ממצרים היתה באופן ד"חפזון" (כמ"ש¹⁰⁴ "כי בחפזון יצאת מארץ מצרים"), ואילו בגאולה העתידה כתיב¹⁰⁵ "כי לא בחפזון תצאו וגו'"¹⁰⁶.

ועוד. וראה אוה"ת בא ס"ע שה ואילך. המשך
וככה תרל"ז בסופו (סה"מ תרל"ז ח"ב ע'
תשטו ואילך). ובכ"מ.

(104) פ' ראה טז, ג.

(105) ישעי' נב, יב.

(106) מכילתא בא יב, יא. שמו"ר פי"ט, ו.